

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐገሥ ወልዱ

ሒሩት መለስ

በላቸው አንሺሶ

ሱልጣን አባተማም

አመልካች፡- አቶ ለገሰ ቢራቱ - ቀረቡ።

ተጠሪ፡- አቶ ደረጀ ጅማ ገርግሶ - ቀረቡ።

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው የፍርድ አፈፃፀምን የሚመለከት ጉዳይ ነው። ጉዳዩ የጀመረው በሰሜን ሸዋ ዞን ክፍተኛ ፍ/ቤት ነው።

የአሁኑ ተጠሪ አባት አቶ ጅማ ገርግሶ አመልካች ላይ በነበረባቸው እዳ ምክንያት እሳቸው በመሞታቸው ተጠሪን ጨምሮ በሚችሉ ባለቤትና ወራሾች ላይ ክስ ተመስርቶ ተፈርዶባቸዋል። ይህንንም ፍርድ ለማስፈፀም አመልካች በባለእዳዎቹ ላይ የአፈፃፀም ክስ አቅርበዋል። ለውሳኔው ማስፈጸሚያም እንዲሆን አሁን ክርክር የተነሳበት ቤት በ25/04/98 በተደረገ ጨረታ በብር 38,200 (ሰላሳ ስምንት ሺህ ሁለት መቶ ብር) አሸናፊ የተገኘ ቢሆንም አሸናፊው ገንዘቡን ባለመክፈላቸው አመልካች ቤቱ በድጋሚ ጨረታ እንዲሸጥ አመልክተዋል። በዚህን ጊዜ የአሁኑ ተጠሪ በ28/04/98 በተፃፈ አቤቱታ በሐራጅ እንዲሸጥ የታዘዘው ቤት የግል ቤታቸው በመሆኑ ጨረታው እንዲቆም ሲሉ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሰረት መቃወሚያ አቅርበዋል።

ፍ/ቤቱም የተጠሪን ጥያቄ መርምሮ ተጠሪ አቤቱታውን ያቀረቡት ቤቱ በጨረታ በ25/04/98 ተሸጦ በ03/05/98 ስለሆነና የዘገዩበትን ምክንያትም ስላልገለፁ እንዲሁም የባለንብረትነት ማስረጃም ስላላቀረቡ አቤቱታው ተቀባይነት የለውም በማለት ጥያቄውን ውድቅ አድርጎታል።

ተጠሪ በዚህ ውሳኔ ቅር ተሰኝተው ለኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበዋል። ፍ/ቤቱም የግራ ቀኝን ክርክርና ማስረጃ መርምሮ ቤቱ በሐራጅ እንዲሸጥ ጥያቄ ያቀረቡት አመልካች በመሆናቸው ቤቱ የተጠሪ አባት መሆኑን በቅድሚያ ማረጋገጥ ያለባቸው አመልካች ናቸው፤ ነገር ግን ቤቱ የተጠሪ አባት መሆኑን አላረጋገጡም፤ ተጠሪም የወራሽነት መብታቸውን ተጠቅመው አባታቸውን የወረሱ ለመሆኑም አልተረጋገጠም፤ ተጠሪ የግብር ደረሰኝና የቀበሌ ማ/ፍ/ቤት ውሳኔ በማስረጃነት አቅረበዋል በማለት የስር ፍ/ቤትን ውሳኔ ሸሯል።

አመልካች በተራቸው በዚህ ውሳኔ ላይ አቤቱታ ለኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቅረበዋል። ችሎቱ ግራ ቀኝን ካከራከረ በኋላ፤ ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሰረት መቃወሚያ ያቀረቡት የመጀመሪያው ጨረታ ከመደረጉ በፊት ነው፤ በመሆኑም አቤቱታቸው ሊስተናገድ ይገባል፤ ክርክር የተነሳበት ቤት የተጠሪ አባት ቤት ለመሆኑ ተገቢው ማስረጃ ቀርቦ በአግባቡ ተጠርቷል ወይ? የሚለው ከመታየቱ በፊት ግን ዋናው ውሳኔ የተሰጠው በአቶ ጅማ ገርግሶ ወራሾች ላይ በመሆኑ አፈፃፀሙ ሊቀጥል የሚገባው በወራሾች ንብረት ላይ ነው። የሚችሉ ንብረት ለወራሾች ከተላለፈ የሚችሉ ንብረት ተብሎ ሊቀርብ የሚችል የለም። አመልካችም በተጠሪ ንብረት ላይ አፈፃፀሙ እንዲቀጥል ያቀረቡት ክርክር የለም። የቀረበው ክርክር ከሚችሉ ንብረት ጋር የተያያዘ ነው። በሚችሉ ንብረት ደግሞ አፈፃፀም ሊቀጥል

ስለማይችል የአመልካች ክርክር ተቀባይነት የለውም በሌላ በኩል ግን ተጠሪ የሚች ወራሽ ለመሆናቸው አልተረጋገጠም የተባለው ዋናውን ውሳኔ የሚቃረን በመሆኑ ተቀባይነት የለውም በማለት የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤትን ውሳኔ አሻሽሏል።

የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ላይ ነው። ይህ ችሎትም የተጠሪ አቤቱታ ተቀባይነት አግኝቶ የመወሰኑን አግባብነት ለመመርመር አቤቱታው ለሰበር ችሎት ያስቀርባል በማለቱ ተጠሪ ክርክራቸውን በጽሁፍ አቅርቦዋል።

ከላይ እንደተመለከተው ተጠሪ በስር ፍ/ቤት አቤቱታ ያቀረቡት በሐራጅ እንዲሸጥ የታዘዘው ቤት የግል ንብረታቸው በመሆኑ ሐራጁ እንዲቆምላቸው ሲሆን መሰረት ያደረጉትም የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 ድንጋጌ ነው። ይህ ድንጋጌ በአፈ.ፃፀም ምክንያት ንብረት እንዲያዘ ሲታዘዝ በዚህ ንብረት ላይ ተቀዳሚ መብት አለኝ የሚል ተቃዋሚ ሲቀርብ የሚያገለግል ነው። በመጀመሪያ ክርክር ላይ ተካፋይ ባይሆኑም በሚያዘው ንብረት ላይ መብት አለን የሚሉ ወገኖች የሚያቀርቡትን መቃወሚያ ፍ/ቤቱ ሊመረምር የሚገባው ቢሆንም ተቃዋሚዎቹ መቃወሚያውን በቂ ባልሆነ ምክንያት አዘግይተው ከሆነ ግን መቃወሚያው ላይመረመር እንደሚችል ድንጋጌው ያመለክታል። የአመልካችም አቤቱታ ቢሆን ተጠሪ ተቃውሞውን አዘግይተው ያቀረቡ በመሆኑ ፍ/ቤቱ ሊመረምረው አይገባም ነበር። የሚል ነው። ጉዳዩ በመጀመሪያ የቀረበለት የሰ/ሸዋ ዘን ከፍተኛ ፍ/ቤት ጨረታው የወጣው በ25/04/98 ሲሆን መቃወሚያው የቀረበው በ03/05/98 በመሆኑ አላግባብ ዘግይቶ የቀረበ ሲሆን ለመዘግየቱም በቂ ምክንያት መኖሩን ተጠሪ አላስረዱም በሚል የተጠሪን ጥያቄ ውድቅ ቢያደርገውም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤትም ሰበር ችሎት ጥያቄው የቀረበው ከጨረታው በፊት ነው በማለት አረጋግጧል። መቃወሚያው መቼ ቀረበ? የሚለው ነጥብ ደግሞ በማስረጃ የሚረጋገጥ ፍሬ ነገር በመሆኑ በዚህ ችሎት ሊስተናገድ የሚችል አልደለም።

በሌላ በኩል ግን ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 በሚጠይቀው መሰረት ተቀባይነት ያለው መቃወሚያ ለማቅረባቸው የስር ፍ/ቤቶች በአግባቡ መርምረዋል ወይ? የሚለው መታየት የኖርበታል።

የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰ/ሸዋ ከፍተኛ ፍ/ቤትን ውሳኔ ለመሻር መሰረት ያደረገው በሐራጅ እንዲሸጥ የታዘዘው ቤት የተጠሪ አባት ቤት ነው ያሉት አመልካች ስለሆኑ ይህንን በቅድሚያ የማረዳት ሽክም ያለባቸው አመልካች ናቸው። ነገር ግን አላስረዱም በማለት ነው። ይሁን እንጂ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418/3/ ተቃዋሚው ወይም መብት አለኝ ባዩ ከመቃወሚያ ማመልከቻ ጋር በንብረቱ ላይ ያለውን ተቀዳሚነት መብት ወይም ባለይዘታነቱን የሚያረጋግጥ የጽሁፍ ማስረጃ አያይዞ በማቅረብ በቅድሚያ መብቱን የማስረዳት ሽክም ያለበት ለመሆኑ መገንዘብ ይቻላል። ፍ/ቤቱ ግን በቅድሚያ ሊመረምር የሚገባው የአመልካች ማስረጃ ነው በማለት የደረሰበት መደምደሚያ የተጠቀሰውን የሥነ-ሥርአት ህጉን የተከተለ አይደለም። በዚህም ምክንያት ተጠሪ ክርክር የተነሳበት ቤት የራሳቸው እንጂ የአባታቸው ያለመሆኑን በቂ ማስረጃ ያቀረቡ መሆን አለመሆኑን በአግባቡ ሳይጠራ አልፎታል።

በሌላ በኩል ተጠሪ በዋናው መዝገብ የተከሰሱት የአባታቸው ወራሽ በመሆናቸው ሲሆን በዚህ መዝገብም ተወስኖባቸዋል። ይህንን ውሳኔ አባታቸውን የወረሱ ባለመሆኑ ውሳኔው ሊሻር ይገባል። ብለው በይግባኝ ውሳኔ የኦሮሚያ ጠቅላይ ሰበር ችሎት በዋናው መዝገብ ከተሰጠው ውሳኔ ጋር ይቃረናል በማለት ሽርታል። ይህን በተመለከተ ተጠሪ ያቀረቡት አቤቱታ የለም። በመሆኑም ተጠሪ የሚች አባታቸው ወራሽ መሆናቸውን ይህ ችሎት ተገንዝቧል። ነገር ግን የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በአንድ በኩል ተጠሪ የአባታቸው ወራሽ በመሆናቸው በአባታቸው እዳ ተከሰው የተፈረደባቸው ለመሆኑ እያመነ በሌላ በኩል ግን የተወሰነው በወራሾች ላይ በመሆኑ አፈ.ፃፀሙ ሊቀጥል የሚገባው በወራሾች ንብረት ላይ እንጂ በሚች ንብረት ላይ አይደለም በማለት ወስኗል።

በመሰረቱ በሚች መሞት ምክንያት የሚቋረጡ ካለሆነ በቀር የሚቹ መብትና ግዴታዎች ለወራሾቹና ለኑዛዜ ባለስጦታዎች እንደሚተላለፍ የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 826/2/ ተመልክቷል። በመሆኑ ወራሾች የአውራሻቸውን ግዴታ በወረሱት የሚቹ ንብረት ወይም ሐብት መጠን እንዲወጡ ይገደዳሉ። በተያዘውም ጉዳይ ተጠሪ እና ሌሎቹ የሚች ወራሾች ተከሰው የተፈረደባቸው በአባታቸው እዳ ምክንያት ነው። በመሆኑም እዳውን እንዲከፈሉ የሚጠየቁት ከአባታቸው በወረሱት ሐብት መጠን ነው። ስለሆነም ለእዳው መክፈያ በአፈ.ፃፀም ሊያዝ የሚገባው ከአባታቸው በውርስ ያገኙት ንብረትና ሐብት እንጂ የወራሾቹ የግል ሐብት ሊሆን አይገባም። የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ግን የተወሰነው በወራሾች ላይ በመሆኑ ብቻ አፈ.ፃፀሙ ሊቀጥል የሚችለው በወራሾች ንብረት ላይ እንጂ በሚች ንብረት ላይ አይደለም የደረሰበት

መደምደሚያ የተሳሳተ ሆኖ አግኝተነዋል። እዚህ የተሳሳተ መደምደሚያ ላይ በመድረሱም ክርክር የተነሳበት ቤት ተጠሪ አባት ለመሆኑ በቂ ማስረጃ ቀርቦ በአግባቡ መጣራቱን በተመለከተ የያዘውን ጭብጥ ውሳኔ ማይሰጥበት አልፎታል።

በአጠቃላይ የኦሮሚያ የጠቅላይ ፍ/ቤትም ሆነ የሰበር ችሎቱ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 በሚያዘው መሰረት በቂ የጽሁፍ ማስረጃ መቅረብ አለመቀረቡን ሳያጣሩ የተጠሪን መቃወሚያ ተቀብለው የሰጡት ውሳኔ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ አግኝተነዋል።

በሌላ በኩል የሰሜን ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የተጠሪን ጥያቄ ውድቅ ካደረገበት ምክንያት አንዱ ተጠሪ መብታቸው ለማረጋገጥ ማስረጃ አላቀረቡም የሚል ነው። ይህ ችሎትም ከግራ ቀኝ በቃል እንዳጣራውም ቢሆን ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418/1/ መሰረት መቃወሚያ ሲያቀርቡ በቤቱ ላይ ባለመብት ለመሆናቸው ያቀረቡት ማስረጃ የግብር ደረሰኝና የቱሉ ሚልኪ ከተማ 01 ቀበሌ ቤቱ የተጠሪ ለመሆኑ የሰጠው ማረጋገጫ ነው። እነዚህ ደረሰኞች ደግሞ ክርክር የተነሳበት ቤት ባለቤት ተጠሪ ለመሆናቸው ማስረጃት የሚችሉ በቂ ማስረጃዎች እንዳልሆኑ ተገንዝበናል። በዚህም ምክንያት ነው የሰሜን ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ተጠሪን መቃወሚያ ውድቅ ያደረገው። ስለሆነም ተጠሪ የቀዳሚነት መብት ያላቸው መሆኑን የሚያስርዳ በቂ ማስረጃ ባላቀረቡበት ሁኔታ ቤቱ በሃራጅ እንዳይሸጥ መከልከል አግባብ ሆኖ አላገኘውም።

ው ሣ ኔ

1. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 38529 በ09/02/2000 ዓ.ም እና የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ/ቁ. 45292 በ04/09/2000 ዓ.ም ክርክር የተነሳበት ቤት በሐራጅ እንዳይሸጥ የሰጡት ውሳኔ ተሸራል።
2. የሰሜን ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 07488 በ18/05/98 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ ጸንቷል።
3. ተጠሪ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 418 መሰረት ያቀረቡት መቃወሚያ ተቀባይነት የለውም። ቤቱ በሐራጅ ሊሸጥ ይገባል ብለናል።
4. ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ ይቻቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል። ለመ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ